Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.01.2020, sp. zn. 25 Cdo 2216/2019, ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.2216.2019.1

Číslo: 83/2020

Právní věta: Úprava spoluúčasti poškozeného na vzniklé škodě vychází z toho, že škoda nemusí být pouze výsledkem jednání škůdce, nýbrž může být vyvolána i samotným poškozeným; v takovém případě poškozený poměrně nebo zcela nese škodu vzniklou okolnostmi na jeho straně. Moderační (zmírňovací) právo umožňuje soudu určit výši náhrady škody nižší částkou, než je její skutečný rozsah tak, aby přiznaná náhrada škody vyjadřovala to, co v konkrétním případě lze po škůdci spravedlivě požadovat. Moderace se v případě náhrady (odčinění) nemajetkové újmy může uplatnit jen velmi omezeně.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 21.01.2020

Spisová značka: 25 Cdo 2216/2019

Číslo rozhodnutí: 83

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada nemajetkové újmy (o. z.)

Předpisy: § 2918 o. z.
§ 2953 o. z.
§ 2958 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Náchodě rozsudkem ze dne 1. 3. 2018, č. j. 55 C 35/2016-137, ve znění opravného usnesení ze dne 26. 3. 2018, č. j. 55 C 35/2016-143, uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci částku 236 952 Kč s příslušenstvím (výrok I), co do částky 302 228 Kč žalobu zamítl (výrok II) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky III, IV a V). K odvolání obou účastníků Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 16. 7. 2018, č. j. 17 Co 85/2018-171, zastavil řízení o odvolání proti části výroku II, jímž byla žaloba o uložení povinnosti žalovanému zaplatit žalobci 65 332,80 Kč zamítnuta (výrok I), a ve zbývajících částech rozsudek soudu prvního stupně zrušil a vrátil věc okresnímu soudu k dalšímu řízení (výrok II).

2. Okresní soud v Náchodě rozsudkem ze dne 9. 10. 2018, č. j. 55 C 35/2016-210, uložil žalovanému povinnost zaplatit částku 84 515,25 Kč s příslušenstvím, částku 105 537,60 Kč s příslušenstvím a dále částku 283 854 Kč, a to vše ve splátkách po 7 000 Kč měsíčně (výrok I), zastavil řízení v části,

kterou se žalobce domáhal zaplacení příslušenství z částky 65 332,80 Kč (výrok II), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky III, IV a V).

3. Dovoláním napadeným rozsudkem Krajský soud v Hradci Králové jako soud odvolací potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I, III, IV a V (výrok I) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok II). Odvolací soud vyšel z následujících skutkových zjištění soudu prvního stupně. Dne 23. 2. 2014 v restauraci XY v XY došlo k slovní potyčce mezi žalobcem na straně jedné a žalovaným a J. H. na straně druhé, přičemž žalobce J. H. vulgárně nadával. Konflikt vyvrcholil tím, že žalovaný fyzicky napadl žalobce a začal se s ním prát. Při rvačce žalobce utrpěl tříštivou nitrokloubní zlomeninu dolního konce levé holenní kosti a levé lýtkové kosti. Rozsudkem Okresního soudu v Náchodě ze dne 6. 1. 2015, č. j. 3 T 220/2014-171, byl žalovaný uznán vinným přečinem ublížení na zdraví (spáchaným z vědomé nedbalosti) a přečinem výtržnictví. Po právní stránce odvolací soud uvedl, že sdílí právní závěry soudu prvního stupně, který při posouzení otázky, zda škoda nevznikla nebo se nezvětšila také následkem okolností, které se přičítají poškozenému [§ 2918 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. z.")], takové okolnosti na straně žalobce neshledal. Žalovaný namítal, že žalobce útok vyprovokoval. S tím soud prvního stupně nesouhlasil a chování žalobce vyhodnotil tak, že se snažil konfliktu vyhnout, a naopak žalovaný svým chováním přispěl k pokračování slovního konfliktu. Ze strany žalobce nedošlo k žádnému protiprávnímu jednání, které k pokračování konfliktu vybízelo. Slovní konflikt mezi žalobcem a J. H., ani vulgární výrazy, které žalobce J. H. adresoval, nebyly omluvitelným důvodem k tomu, aby žalovaný žalobce fyzicky napadl, a nejsou příčinou újmy, která žalobci vznikla. Žalovanému a J. H. nic nebránilo se slovním útokům žalobce vyhnout. Tvrzení žalovaného, že fyzickým napadením žalobce chtěl chránit J. H., považoval soud prvního stupně za účelové. Odvolací soud se ztotožnil i se závěry soudu prvního stupně, který neshledal důvody hodné zvláštního zřetele pro snížení náhrady škody ve smyslu § 2953 o. z. Okolnosti vzniku škody tomu brání zejména proto, že to byli právě žalovaný a J. H., kteří vyhledali přímou společnost žalobce přesto, že žalobce J. H. dříve slovně napadal. Důvodem ke snížení náhrady nejsou ani osobní a majetkové poměry účastníků, které soud prvního stupně důkladně zhodnotil. Uzavřel, že majetkové a výdělkové poměry účastníků nejsou zásadně rozdílné. Nebylo by vůči žalobci spravedlivé, aby byla krácena náhrada škody pouze kvůli majetkovým poměrům žalovaného. Odvolací soud doplnil, že si je vědom velké zátěže žalovaného náhradovou povinností a nepříznivými důsledky po řadu příštích let. Škodu však způsobil a moderace je možná jen výjimečně. Uložení náhradové povinnosti podle dosavadních zjištění pro žalovaného jistě nebude likvidační, povinnost plnění je mu umožněna ve splátkách. Odvolací soud neshledal, že by bylo řízení stiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, když soud prvního stupně vyvodil skutkové závěry z důkazu listinou, úředního záznamu z trestního spisu Okresního soudu v Náchodě sp. zn. 3 T 220/2014 o vysvětlení podaném V. Č. Žalovaný k němu pouze sdělil, že V. Č. neuvedl pravdu. Žádné důkazy k tomu se vztahující na výslovný dotaz okresního soudu neoznačil. Soud prvního stupně se nedopustil pochybení ani tím, když na základě nikterak rozsáhlého doplnění dokazování posoudil jinak otázku spolupodílení se žalobce na vzniklé škodě (§ 2918 o. z.) a otázku, zda existují důvody zvláštního zřetele hodné umožňující přiměřeně snížit náhradu škody (§ 2953 o. z.). Okresní soud v odůvodnění vysvětlil, že je vázán pouze výrokem, a nikoli odůvodněním odsuzujícího trestního rozsudku.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

4. Rozsudek odvolacího soudu v celém jeho rozsahu napadl žalovaný dovoláním, jehož přípustnost spatřuje v tom, že napadené rozhodnutí závisí na řešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, či je dovolacím soudem rozhodována rozdílně nebo má být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak. Jako dovolací důvod

dovolatel uvádí nesprávné právní posouzení věci. Namítá, že v důsledku spoluzavinění poškozeného měl nalézací resp. odvolací soud nárok žalobce moderovat podle ustanovení § 2918 a § 2953 o. z. Dovolatel napadá skutečnost, že soud prvního stupně při opětovném rozhodování ve věci samé neshledal spoluzavinění poškozeného a ani okolnosti zvláštního zřetele hodné odůvodňující snížení náhrady škody. Okresní soud opřel své rozhodnutí o nezákonný důkaz, kterým měl být úřední záznam o podaném vysvětlení V. Č. Odvolací soud se nevypořádal s námitkou stran porušení zásady přímosti, jako jedné ze základních zásad civilního procesu, když místo výslechu svědka provedl důkaz úředním záznamem. Krajský soud opomenul námitku, že soud prvního stupně došel na základě stejných důkazů ke zcela opačným skutkovým závěrům. Dále dovolatel polemizuje se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně. Odvolací soud se podle něj nevypořádal s rozsudkem Okresního soudu v Náchodě ze dne 6. 1. 2015, č. j. 3 T 220/2014-171, kde je spoluzavinění zcela jasně konstatováno jako nezanedbatelné. Podle dovolatele jsou dány důvody pro snížení náhrady škody podle § 2918 o. z., když žalobce útok vyprovokoval, tedy způsobil svým úmyslným jednáním. Škodové jednání mělo být jednoznačně prokázáno trestním spisem 3 T 220/2014 a výpovědí svědka T. O, který potvrdil, že žalobce byl v době úrazu agresivní, opilý a snažil se žalovaného vyprovokovat. Dovolatel odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. 25 Cdo 357/2004, který na danou věc dopadá a má být důvodem pro omezení povinnosti škůdce. Dovolatel zdůrazňuje, že se vůči žalobci dopustil nedbalostního jednání, které bylo žalobcem úmyslně vyprovokované. Odvolací soud měl stanovenou částku moderovat z důvodů uvedených v ustanovení § 2953 o. z. Dovolatel uvádí výčet svých měsíčních příjmů a výdajů včetně seznamu skončených či probíhajících sporů, které v současné době v souvislosti se svým škodovým jednáním vede. Dovolatel navrhuje, aby dovolací soud odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí a změnil rozhodnutí odvolacího soudu a soudu prvního stupně tak, že stanoví míru spoluzavinění poškozeného a shledá okolnosti zvláštního zřetele hodné na straně žalovaného, a nárok žalobce tak sníží.

5. Žalobce ve svém vyjádření k dovolání především uvedl, že nepovažuje za důvodný návrh žalovaného na odklad vykonatelnosti, a to zejména proto, že nalézací soud uložil plnění náhrady škody ve splátkách, aby likvidačním následkům zabránil, a na úhradu nákladů řízení poskytl žalovanému 60 dnů. Žalobce nepovažuje za důvodné ani dovolání ve věci samé. Žalovaný pouze rekapituluje řízení před soudy obou stupňů, jakož i provedené důkazy a vyjadřuje se zejména k otázkám skutkového stavu, které nejsou relevantním dovolacím důvodem. Argumentace nesprávného právního posouzení věci v podaném dovolání zcela absentuje. Oba soudy učinily závěr, že škoda nevznikla následkem okolností, které se přičítají poškozenému. Není důvod povinnost k náhradě škody poměrně snižovat podle § 2918 o. z. Protože oba soudy neshledaly předpoklady pro aplikaci § 2953 o. z., není důvod, aby byla náhrada škody moderována. Žalobce navrhuje, aby dovolací soud dovolání odmítl nebo zamítl a rozhodl o náhradě nákladů dovolacího řízení.

6. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (viz čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

III.
Přípustnost dovolání

7. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

8. Přípustnost dovolání nemůže založit námitka, že soud nepřihlédl k odůvodnění rozsudku Okresního soudu v Náchodě ze dne 6. 1. 2015, sp. zn. 3 T 220/2014, kde je spoluzavinění zcela jasně konstatováno jako nezanedbatelné. Jak dovozuje ustálená soudní praxe (např. stanovisko bývalého Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. Cpj 35/78, publikované pod č. 22/1979 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen Sb. rozh. obč., str. 194, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2012, sp.

zn. 25 Cdo 4151/2010, a ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 25 Cdo 242/2004, publikovaná v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, pod C 13079 a 2776), je soud v občanském soudním řízení vázán pouze výrokem rozhodnutí příslušného orgánu o tom, kdo a jaký trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt spáchal; není vázán odůvodněním takového rozhodnutí. Jestliže se na vzniku škody kromě pachatele trestného činu podílela svým spoluzaviněním i další osoba (včetně poškozeného), vázanost trestním rozhodnutím se při zkoumání podmínek spoluodpovědnosti této osoby neuplatní (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2000, sp. zn. 25 Cdo 562/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 22/2001, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2011, sp. zn. 25 Cdo 91/2010, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1689/2017, uveřejněné pod číslem 130/2018 Sb. rozh. obč.). Nic tak nebránilo nalézacímu soudu, aby v otázce spoluzpůsobení škody poškozeným došel k jiným skutkovým závěrům, než Okresní soud v Náchodě v trestním řízení.

9. Dovolání je však přípustné pro řešení otázky, zda jsou dány předpoklady pro snížení náhrady nemajetkové újmy na zdraví podle míry spoluúčasti žalobce na vzniku újmy podle § 2918 o. z. a (nebo) z důvodů zvláštního zřetele hodných podle § 2953 o. z., neboť jde o otázky v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud neřešené.

IV.
Důvodnost dovolání

10. Dovolání není důvodné.

11. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud však v posuzovaném řízení žádné takové vady neshledal.

12. Podle § 2918 o. z. vznikla-li škoda nebo zvětšila-li se také následkem okolností, které se přičítají poškozenému, povinnost škůdce nahradit škodu se poměrně sníží. Podílejí-li se však okolnosti, které jdou k tíži jedné či druhé strany, na škodě jen zanedbatelným způsobem, škoda se nedělí.

13. Podle § 2953 odst. 1 o. z. z důvodů zvláštního zřetele hodných soud náhradu škody přiměřeně sníží. Vezme přitom zřetel zejména na to, jak ke škodě došlo, k osobním a majetkovým poměrům člověka, který škodu způsobil a odpovídá za ni, jakož i k poměrům poškozeného. Náhradu nelze snížit, byla-li škoda způsobena úmyslně.

14. Podle § 2894 odst. 2 o. z. nebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvláštní zákon. V takových případech se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.

15. Výslovná úprava odčinění nemajetkové újmy na zdraví peněžitou náhradou je obsažena v ustanovení § 2958 o. z.

16. Dovolací soud předesílá, že snížení náhrady újmy podle § 2918 o. z. z důvodu spoluúčasti poškozeného na vzniku újmy a podle § 2953 o. z. z důvodů zvláštního zřetele hodných jsou samostatné, na sobě nezávislé instituty, pro jejichž uplatnění musí být splněny v tom kterém zákonném ustanovení uvedené předpoklady.

17. Jde-li o poměrné snížení povinnosti škůdce nahradit škodu, vznikla-li nebo zvětšila-li se také následkem okolností, které se přičítají poškozenému, vychází nová úprava i přes rozdíly ve formulaci § 2918 o. z. a § 441 zákona č. 40/1964 Sb., ve znění účinném k 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), z

obdobných principů odškodnění, a lze tak i nadále přiměřeně vycházet z dosavadní judikatury. Dosavadní právní úprava § 441 obč. zák. užívala nepřesný výraz spoluzavinění poškozeného, což navozovalo dojem, že nedopadá na případy objektivní odpovědnosti, popřípadě na okolnosti nezaviněně způsobené poškozeným. Nejvyšší soud ale opakovaně potvrdil, že použití daného ustanovení je univerzální a má širší dopad (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2003, sp. zn. 25 Cdo 43/2002; HRÁDEK J., komentář k § 2918, in: ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., FIALA J. aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, dostupné též v systému ASPI.). Nová právní úprava hovoří přiléhavěji o okolnostech, které se přičítají poškozenému. Je tedy dnes třeba hovořit spíše o spoluzpůsobení si újmy poškozeným či o jeho spoluúčasti na škodní události nebo na vzniku újmy (škodlivého následku).

18. Úprava spoluúčasti poškozeného na vzniklé újmě je založena na východisku, že újma nemusí být pouze výsledkem jednání škůdce, nýbrž může být vyvolána i samotným poškozeným; v takovém případě poškozený poměrně nebo zcela nese újmu vzniklou okolnostmi na jeho straně. Jde o určení vzájemného vztahu mezi jednáním poškozeného a škůdce, přičemž se vychází z míry účasti každého z nich a zvažují se veškeré příčiny, které vedly k újmě, a jak u škůdce, tak i u poškozeného lze brát v úvahu jen takové jednání, jež bylo alespoň jednou z příčin vzniku újmy. Na straně poškozeného se pak zvažují veškeré příčiny, existence a forma zavinění (úmysl, nedbalost) není zpravidla pro konstatování spoluúčasti podstatná – může ale mít vliv na určení rozsahu spoluúčasti poškozeného na vzniku újmy. Zavinění dokonce může absentovat, přičemž nemusí jít ani o porušení právní povinnosti; ve smyslu zásady casum sentit dominus poškozený nese i následky náhody, která jej postihla.

19. S dovolatelem lze souhlasit v závěru, že na rozsah odpovědnosti může mít vliv i forma zavinění škůdce a poškozeného. Pravidlem je, že úmysl škůdce ve vztahu k nedbalosti poškozeného (resp. zanedbání povinnosti ochrany svých zájmů) vede k závěru o neexistenci spoluúčasti poškozeného na vzniku újmy (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 25 Cdo 4228/2007, uveřejněný pod číslem 76/2010 Sb. rozh. obč.). Z hlediska poškozeného však může být zásadní i psychické nebo fyzické působení na škůdce, které by mělo být postaveno na roveň úmyslu (srov. citované dílo). Psychickým působením nelze rozumět vulgární výrazy poškozeného adresované škůdci nebo dokonce třetí osobě; soudní praxe je spatřuje v jiném, intenzivnějším motivačním působení, například v pokynu zaměstnance majitele vozu při zkušební jízdě se zákazníkem, aby sjel na špatně sjízdnou účelovou komunikaci, a v nabádání k rychlé a nebezpečné jízdě (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2013, sp. zn. 25 Cdo 1158/2012).

20. Účast poškozeného na vzniku škody ve smyslu § 2918 o. z. lze dovodit jen tehdy, je-li jednání poškozeného prokazatelně jednou z příčin škody. Přihlíží se k němu zejména v případech, kdy poškozený svým protiprávním jednáním trestný čin proti své osobě vyprovokoval, nebo tam, kde pachatel odvracel útok poškozeného, aniž byly splněny podmínky nutné obrany (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. 25 Cdo 357/2004, uveřejněný pod č. 67/2005 Sb. rozh. obč.). Tento judikatorní závěr, označující typické příklady podílení se poškozeného na vzniku škody způsobené trestným činem, potvrzuje, že účast poškozeného na vzniku škody lze dovodit jen tehdy, je-li jednání poškozeného jednou z příčin škody.

21. Otázka existence vztahu příčinné souvislosti mezi jednáním nebo opomenutím a vznikem škody je otázkou skutkovou nikoli právní (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001, nebo ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. 25 Cdo 3334/2006, publikované v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu – dále jen „Soubor“ – pod C 1025 a C 5514). Právní posouzení příčinné souvislosti spočívá ve stanovení, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být její existence zjišťována, případně zda a jaké okolnosti jsou způsobilé tento vztah vyloučit (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. 25 Cdo 3334/2006, Soubor C 5514).

22. Podle skutkového závěru odvolacího soudu, jímž je v tomto dovolacím řízení Nejvyšší soud vázán, nebyly zjištěny skutečnosti nasvědčující existenci příčinné souvislosti mezi jednáním žalobce a vznikem újmy. V samotné okolnosti, že žalobce vulgárně urážel J. H., nelze spatřovat jednání žalobce, které přispělo ke vzniku újmy. Dovolací soud se ztotožňuje se závěrem soudu prvního stupně, že slovní útoky žalobce na třetí osobu nebyly omluvitelným důvodem k tomu, aby žalovaný žalobce fyzicky napadl, a nejsou příčinou újmy, která žalobci vznikla. Se soudy obou stupňů lze souhlasit i ohledně závěru, že předchozí chování poškozeného směřovalo k vyhnutí se konfliktu.

23. Byť dovolateli lze přisvědčit, že psychické působení poškozeného může mít za určitých okolností vliv na rozsah nahrazované újmy, nemůže obstát jako jediná a samostatná okolnost omezující rozsah povinnosti žalovaného k náhradě újmy na zdraví. Nadto námitka dovolatele stran odchýlení se odvolacího soudu od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. 25 Cdo 357/2004, není důvodná pro absenci existence příčinné souvislosti mezi jednáním poškozeného a vzniklou újmou. Chybí-li jeden z předpokladů pro přiznání náhrady újmy, není třeba se zabývat existencí zavinění a případně jeho formou. V citovaném rozhodnutí pro závěr o spoluzavinění poškozeného vedly i další skutečnosti (např. nepravdivé ujištění o pojištění vozidla).

24. Následně se dovolací soud zabýval námitkou, že odvolací soud měl náhradu snížit ve smyslu § 2953 o. z.

25. I když použití § 2953 o. z. o přiměřeném snížení náhrady škody soudem patrně s ohledem na § 2894 odst. 2 větu druhou o. z. není zcela vyloučeno ani v případě náhrady (odčinění) nemajetkové újmy, může se zde z řady důvodů uplatnit jen velmi omezeně. Především je nemajetková újma (na rozdíl od majetkové škody) stěží exaktně kvantifikovatelná, což komplikuje možnost nejprve stanovit správnou výši náhrady, a poté ji moderovat. Kromě toho hlediska významná pro využití moderačního práva se uplatní již při stanovení celkové výše náhrady (odčinění) nemajetkové újmy (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018, body 18 – 21, uveřejněný pod číslem 85/2019 Sb. rozh. obč.) a tytéž okolnosti nelze při vyčíslení náhrady zohledňovat dvakrát. V neposlední řadě osobnostní práva (tedy i právo na ochranu zdraví) je funkčně vyšší hodnotou než právo na ochranu majetku škůdce (srov. tamtéž, bod 22), a z toho důvodu při odčinění újmy na osobnostních právech zásadně nemohou ohledy na majetkové poměry škůdce vést ke snížení náhrady.

26. Úprava snížení náhrady z důvodů zvláštního zřetele hodných vychází i přes rozdíly ve formulaci § 2953 o. z. a § 450 obč. zák. z obdobných principů, a lze tak i nadále přiměřeně vycházet z dosavadní judikatury, pokud jde o výklad sousloví „důvody zvláštního zřetele hodné“.

27. Citované ustanovení patří k právním normám s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, tj. k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem, a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností, lze-li je podřadit pod pojem „důvodů zvláštního zřetele hodných“. V občanském zákoníku ani v jiných občanskoprávních předpisech není tento pojem definován a pro posouzení, zda jsou v konkrétním případě takové důvody dány, zákon přináší pouze příkladmá hlediska, soud proto může v odůvodněných případech použít moderační právo i na základě jiných okolností. Zákon tedy nestanoví všechna kritéria, jimiž je naplněn pojem „důvody zvláštního zřetele hodné“ a jimiž je třeba poměřovat přiměřenost snížení náhrady, ani nevyžaduje, aby všechna demonstrativně vyjmenovaná hlediska byla naplněna (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 25 Cdo 691/2006, Soubor C 5797).

28. V obecné rovině není vyloučeno, že z pohledu zákonné úpravy podmínek moderačního práva soudu podle ustanovení § 2953 o. z. všechna hlediska v něm demonstrativně uvedená nemusí být zvažována, jestliže nejsou ve srovnání s jinými okolnostmi pro posouzení daného případu podstatná

(významná), a nestávají se tudíž součástí hypotézy právní normy. Na druhé straně zákonem označená hlediska jsou bezpochyby typickými, nejčastějšími a zpravidla nejpodstatnějšími důvody, zakládajícími moderaci. Ukládá-li zákon v první řadě, aby bylo zvažováno, jak ke škodě došlo, dává soudu prostor k posouzení všech v úvahu přicházejících okolností, které se vyskytly v souvislosti se škodní událostí a které je třeba zohlednit podle míry relevance, jež jim lze z pohledu moderačního oprávnění soudu přisuzovat. Jde zároveň o zcela logické hledisko, neboť v různorodých životních situacích může škoda vzniknout za specifických okolností, které sice nemusí mít vliv na vznik odpovědnosti, avšak právě z jejich pohledu může požadavek na plnou náhradu škody vyznívat jako nepřiměřeně přísné či tvrdé opatření. Protože smyslem moderačního práva je především odstranění tvrdosti dopadu povinnosti k náhradě škody do poměrů osoby, která za ni odpovídá, důvodně zákon zmiňuje výslovně i majetkové poměry zúčastněných fyzických osob.

29. Smyslem tzv. moderačního práva soudu je zmírnění dopadu povinnosti k náhradě škody na škůdce tam, kde by uložení povinnosti v plném rozsahu představovalo s přihlédnutím ke všem okolnostem přílišnou tvrdost. Východiskem tohoto ustanovení je úvaha, že v některých případech zvláštního zřetele hodných, kdy došlo k neúmyslnému způsobení škody, by uložení povinnosti nahradit škodu v plném rozsahu bylo v rozporu s preventivními i reparačními účinky odpovědnosti za škodu a principy spravedlnosti (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 1. 2008, sp. zn. 25 Cdo 691/2006, uveřejněný v časopise Soudní rozhledy č. 11/2008 s. 412).

30. Moderační (zmírňovací) právo umožňuje soudu určit výši náhrady škody nižší částkou, než je její skutečný rozsah tak, aby přiznaná náhrada škody vyjadřovala to, co v konkrétním případě lze po škůdci spravedlivě požadovat. Jde o přiměřené snížení vyjadřující proporcionalitu, která je s přihlédnutím k okolnostem případu a dalším zákonným důvodům spravedlivá jak z pohledu oprávněného nároku poškozeného, tak vzhledem k osobním a majetkovým poměrům škůdce, vůči němuž by povinnost k náhradě neměla být nepřiměřenou tvrdostí s likvidačním dopadem do jeho majetkové sféry, jež by jej a jeho rodinu bezprostředně existenčně ohrožovala. Je tedy třeba uvážit zejména jeho rodinné a majetkové poměry i celkově jeho způsobilost v rámci svého života hradit uložené plnění (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 190/2017, uveřejněné pod č. 39/2018 Sb. rozh., část trestní). Zároveň je třeba zvažovat, zda lze na poškozeném spravedlivě žádat, aby se spokojil se sníženou náhradou škody.

31. Z rozhodnutí soudu prvního stupně i odvolacího soudu plyne, že nalézací soudy zhodnotily hlediska demonstrativně vyjmenovaná v ustanovení § 2953 o. z. a po zhodnocení toho, jak ke škodě došlo, osobních a majetkových poměrů škůdce a poměrů poškozeného učinily závěr, že nejsou splněny podmínky pro aplikaci citovaného ustanovení. Postupovaly proto správně a jejich právnímu hodnocení nelze nic vytýkat.

32. Jelikož dovolací soud neshledal dovolání důvodným, postupoval podle § 243d písm. a) o. s. ř. a dovolání zamítl.

33. Nejvyšší soud nerozhodoval samostatně o akcesorickém návrhu na odklad vykonatelnosti (srov. nález Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 3425/16, a odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 2. 2018, sp. zn. 20 Cdo 4987/2017, uveřejněného pod číslem 47/2019 Sb. rozh. obč.).